

„Dawni Mieszkańcy Rybnika. Społeczność sprzed 301 laty”

Cz. 5 Rybnik

Przedstawione dotąd osady, dziś dzielnice miasta Rybnik, funkcjonowały trzy wieki wstecz jako odrębne osady wiejskie. W tym czasie (rok 1719) część należała do tzw. państwa rybnickiego, kilka było własnością okolicznego rycerstwa a trzy wchodziły w skład klasztoru cysterskiego. Pojedyncze skupiska osadnicze nie miały jeszcze ustalonego statusu, stąd też nie były wymieniane w wykazach płatników. Miasto w swojej masie stanowiło w zestawieniu pewną całość, niemniej właściwy obszar miejski stykał się z obszarem dawnej małej wioski *Łony-Łany (Launy)* oraz obszaru zamkowego, który miał tu pewien odrębny status. Lista mieszkańców, rzemieślników, drobnych sprzedawców, chłopstwa oraz innych na pewno nie obejmuje wszystkich. Niemniej zastawienia mesznego stanowią jedno z głównych źródeł informacji o społeczności rybnickiej w tym czasie, choć wspomnijmy, że z tego mniej więcej okresu zachowały się dane z „Katastru Karolińskiego”, które stanowią główne źródło. Natomiast wykaz za rok 1719 przytacza następujące osoby:

Bernard Pawlenda

Antoni Nowak

Bernard Plocica

Łukasz Minol

Franciszek Martulik

Paweł Kwasny

Bernard Macha

(?) Rysner

Jerzy Zimon

Augustyn Dawid

Mateusz Musiał

Tomasz Czerej

Marcin Hermanczik

(?) Dzierzenga

Antoni Bilik

Antoni Mateyka

Mikołaj Zimon

Jakub Czaika

Antoni Kwasny

Jerzy Nowak

<i>Wawrzyniec Solarz</i>	Jan Lypik
<i>Melchior Wrona</i>	(?) Pankowa
<i>Marcin Przegęcki</i>	Kasper Kapsa
<i>Krzysztof Damek</i>	Jan Solarz
<i>Jerzy Farbowski</i>	Antoni Mysliwiec
Jan Martulik	Jan Rugar
Joanna Victorin	Tomasz Mrozek

Powyższa lista zawiera raptem tylko 34 nazwiska. W przypadku trzech osób, znamy je tylko z nazwiska. Porównując wykaz mesznego z księgą „Acta 1-mae Revisionis...”, która posiadamy w zbiorach muzealnych, musimy doznać zawodu. To lista jest uboższa w dane, ale także sam wykaz jest znacznie krótszy. Ten ostatni bardzo rozbudowany dla celów fiskalnych zawiera aż 83 nazwiska, a zatem o 49 więcej aniżeli wykaz mesznego. Przytoczony powyżej wykaz posiada uwspółcześiony zapis imion i oryginalne brzmienie nazwisk. Imiona płatników korespondują z tymi, które przytaczaliśmy dla osad wiejskich. Dominacja chrześcijańskich imion zapisywanych w łacińskim zapisie, w niektórych przypadkach nieco zniekształconym. Nie odnotowujemy tu zapisów imion w zapisie polskim, jak i niemieckim. Nazwiska jakie pojawiają się w wykazie znane są z akt „Katastru Karolińskiego”. Zwraca uwagę nazwisko Martulik. To rodzina już ówczesnie nieżyjącego rybnickiego burmistrza Piotra Martuli. Również nazwiska Macha i David, należały do zacniejszych rodzin, z których wywodziło się co najmniej dwóch rybnickich burmistrzów. Co również zwraca uwagę, to że niewielka część z pojawiających się tu nazwisk występowała w ramach miejskiej społeczności, także w najstarszym spisie opłaty mesznej z 1685 roku. Możemy mówić o pewnej ciągłości, niemniej także odnajdujemy tu ślady procesów migracyjnych społeczności małego miasteczka. Jak każde inne podlegało procesom zmian demograficznych i dopływu nowych mieszkańców. Niemniej rodziny Nowaków, Mysliwców, czy Solorzy odgrywały ważną rolę jeszcze w XX wieku. Czasy, do których odnosi się wykaz to schyłek bodajże najdłuższego etapu w istnieniu Rybnika bo trwający kilka stuleci etap funkcjonowania niewielkiego miasteczka stanowiącego głównie zaplecze zamku i dóbr rybnickich. Jednak z drugiej strony wato nadmienić, iż nieco ponad sto lat wcześniej żadne z nazwisk (przydomków) naszego zestawienia nie funkcjonowało jeszcze z urbarium rybnickim (1614 r.). Trochę to może niepokoić. Czy pojawił się problem braku ciągłości osadniczej? To raczej wykluczone. Świat mocno zmienił się w ciągu XVII wieku. Wiele rodzin, nazwisk zniknęło

z krajobrazu Rybnika. Śmierć, migracje lub zmiana własnej tożsamości były codziennością. W niewielkiej wspólnocie może bardziej odczuwalną. Pojawiło się nowe – tak osoby, jak w pełni wykształcone nazwiska. Ale ciągle obserwujemy dla tego okresu, że i ta przestrzeń była dość płynna. Często bardzo złożona, a dla nas trudna do zrozumienia. Okoliczności własnościowe powodowały zmianę tożsamości (nazwisko), przyjmowano często nowe, a za tym zmieniał się i status w ówczesnej hierarchii. Budowanie na „nowym”, od nowa. Kształtowano przecież wciąż nowy, z założenia, lepszy świat. Można było z pozycji skromnego włościanina podrybnickiej wsi w ciągu kilku dziesięcioleci awansować do pozycji np. rodziny zamożnych dzierżawców młynów. Taki przypadek miał tu miejsce. Rybnik, choć skromny względem Raciborza, Żor czy Wodzisławia, dla wielu był miejscem awansu i lepszej przyszłości. Bburzliwe przemiany miały dopiero nadejść.

dr Bogdan Kloch